

7^η συνάντηση: Χωρισμένη και αγώριστη. Ή μήπως αγώριστη;

Τρίτη, 9/3/2010, ώρα 11 π.μ.

Ηλικίες 32 και 4 χρονών.

Λέξεις: good, parted, indexed.

Οι λέξεις μου αυτή τη φορά μου είναι άγνωστες, εκτός από το good. Δηλαδή, γνωρίζω το part, αλλά όχι το parted. Επίσης το index, αλλά όχι το indexed. Το παράξενο είναι ότι ούτε το λεξικό μου με βοηθά. Ρωτώ το γαμπρό μου, το γιο της μικρής μου κόρης που έχει τελειώσει αγγλικό γυμνάσιο, αλλά δεν ξέρει να με βοηθήσει. Αυτοσχεδιάζει για λίγο, αλλά τίποτα το σίγουρο δε μου έχει πει ή εγώ δεν έχω πεισθεί.

Ρωτώ τη Σύλβια και μου λέει πως το parted σημαίνει χωρισμένος; Μα πώς μπορεί να σημαίνει χωρισμένος, αφού είναι από το part, μέρος, άρα ως ρήμα πρέπει να σημαίνει «παίρνω μέρος σε κάτι, συμμετέχω», απορώ και αντιλέγω. Το apart, ναι, το ξέρω και το κατανοώ. Αλλά το parted με μπερδεύει πολύ. Σκαλώνει το μυαλό μου και αρνείται να δεχτεί την ερμηνεία. Το ερμηνεύει ως «αυτός που συμμετείχε σε κάτι στο παρελθόν, σε μια σχέση προφανώς, ή ίσως σ' ένα κοινωνικό σύνολο, ένα κόμμα». Το ίδιο περίπου με το indexed. Ωραία, ξέρω ότι το index είναι ένας κατάλογος, ένας πίνακας περιεχομένων, αλλά, αφού δεν καταγράφεται ως ρήμα, πώς μπορεί να έχει μετοχή παρακειμένου; Καταλαβαίνω ωστόσο ότι indexed πρέπει να είναι αυτός που έχει μπει σ' ένα κατάλογο, ένα πίνακα περιεχομένων. Άρα, ανήκει εκεί. Άρα, πώς μπορεί να είναι χωρισμένος και καταχωρισμένος μαζί;

Λέω τις δυσκολίες – απορίες μου στη Βερόνικα και εκείνη, αφού μου εξηγεί, αλλά πάλι δεν πείθομαι και βλέποντας πόσο πολύ παιδεύομαι και μπερδεύομαι, ανοίγει το λεξικό που έχει στο γραφείο της, για να με διευκολύνει να καταλάβω. Καταγράφουμε λοιπόν, good = καλός, ευχάριστος, αγαθός, χρηστός, τίμιος, έγκυρος, ισχύων, αρμόδιος, κατάλληλος, άξιος, ευμενής. Επίσης good = περιουσία.

Part = μέρος, τεμάχιο, τμήμα, συνοικία, τεύχος, πρόσωπο (δράματος κ.λπ.), χρέος, καθήκον. (Μου κάνουν εντύπωση αυτές οι δυο ερμηνείες... πώς από το μέρος... ε, ναι, «έκανα το δικό μου μέρος», λέμε. Εννοώντας ασφαλώς «αυτό που μου αναλογούσε, άρα το δικό μου καθήκον...»)

Parted = αποχωρισμένος, διαχωρισμένος, κομματιασμένος. Πάλι αντιδρώ... αλλά και πάλι η Βερόνικα μου εξηγεί ότι, ναι, είναι αυτός που συμμετείχε στο παρελθόν σε μια σχέση ή οτιδήποτε άλλο, αλλά τώρα έχει πάψει να αποτελεί μέλος της. Αυτό με διευκολύνει κάπως, αλλά το μυαλό μου αντιδρά ακόμη. «Πρέπει να το βάλω καλά στο μυαλό μου, πρέπει να το χωνέψω, πρέπει να δεχτώ αυτή την ερμηνεία, αφού αυτό σημαίνει άλλωστε και όχι ό,τι θέλω εγώ...»¹

Index = δείκτης (δάκτυλος), πίνακας περιεχομένων. Και ως ρήμα, συντάσσω, επισυνάπτω πίνακα περιεχομένων.

Indexed = καταχωρισμένος.

^{1 1} Τώρα που γράφω, έχω καταλάβει πολύ καλά, γιατί τόση αντίδραση του μυαλού. Όσο ήμουν στη σχέση, δεν ανήκα σ' αυτήν και τώρα που είμαι χωρισμένη, δεν έχω αποχωριστεί... Επίσης, τώρα που γράφω, ξέρω γιατί δεν αποχωρίζομαι. Επειδή έχουν ολοκληρωθεί οι συνεδρίες και μόνο στην τελευταία εξηγήθηκε αυτό! Ας έχει λοιπόν υπομονή ο αναγνώστης.

Έχουμε διευκρινίσει λοιπόν το νόημα των λέξεων, οπότε παίρνουμε η καθεμιά τη θέση της, η Βερόνικα πίσω από το γραφείο, να βλέπει την πλάτη μου και το κάδρο του παραθύρου κι εγώ μπροστά στο παράθυρο με την αινιγματική, όσο και ελκυστική θέα. Αινιγματική, γιατί καμιά ανθρώπινη μορφή δεν εμφανίζεται ποτέ, οι πόρτες, τα παράθυρα και οι μπαλκονόπορτες όλα κλειστά, τα μπαλκόνια και οι βεράντες άδειες και καμιά κίνηση δε μαρτυρά ύπαρξη ζωής. Ωστόσο, τα σπίτια κατοικούνται και κάποιοι ήχοι το μαρτυρούν. Είναι αυτή η μη ύπαρξη δηλωμένης ζωής και ανθρώπινης παρουσίας που κάνει ελκυστικό το αινιγματικό τοπίο; Δεν ξέρω.

Ξέρω όμως ότι εγώ νιώθω όπως όταν κανείς βρίσκεται μόνος σε μια απλόχωρη ακρογιαλιά, όπου κανείς άλλος δεν υπάρχει, παρά μόνο το βήμα του μοναχικού περιπατητή και ο παφλασμός του κύματος κι όμως εκείνος νιώθει ότι ένα βήμα, μια φωνή τον ακολουθεί, που είναι έξω του και ταυτόχρονα μέσα του.

Είναι η Βερόνικα το έξω – μέσα μου; Ασφαλώς! Εκείνη με κεντρίζει κι εγώ... ψάχνω για... χαλίκια στην άμμο. Αλλά τι όμορφη αίσθηση αυτή η απλοχωριά που σε παρακινεί να την εξερευνήσεις! Απλοχωριά με δυο έννοιες: α) απλή, αφού δεν έχει κάτι να κρύβει τον ορίζοντα και β) απλωμένη μπροστά στα μάτια και τη ροπή της ψυχής σου να πας ως την άκρη. Την άκρη του ορίζοντα, την άκρη αυτού που βλέπεις, την άκρη αυτού που επιθυμείς.

Για να δούμε τι θα βγάλει η σημερινή συνάντηση!

- Ποιες είναι οι λέξεις σου σήμερα;
- Good, parted, indexed.
- Τι σημαίνει για σένα good;
- Καλός, βολικός, αλλά και τα καλά, τα αγαθά που έχουμε...
- Πώς η έννοια αυτή χρησιμοποιείται εις βάρος σου, για να δημιουργήσει άγχος στη ζωή σου;
- Κοίταξε... θέλω να είμαι καλή, βολική... αλλά τι σημαίνει να είμαι καλή, βολική; Σημαίνει να είμαι... όπως με θέλουν οι άλλοι. Ή... όπως νομίζω ότι με θέλουν οι άλλοι.
- Τι μηνύματα σου δίνει σε σχέση με το τι πραγματικά θέλεις;
- Κοίταξε... έχω πολλά αγαθά: έχω δυο παιδιά καλά (και όμορφες είναι οι κόρες μου!), που αγαπιούνται και εκτιμούνται, έχω τρία εγγόνια υπέροχα... έχω σπίτι να μένω (διαμέρισμα, αλλά δεν πειράζει, είναι καλό και υπεραρκετό για μένα), έχω ένα καλό αυτοκίνητο (καινούριο για πρώτη φορά στη ζωή μου), μια καλή σύνταξη που μου επιτρέπει να καλύπτω οικονομικά την αδελφή μου, να προσφέρω στα παιδιά μου και να ζω με σχετική άνεση.

Έχω την οικογένεια ενωμένη και χαίρομαι να τους βλέπω όλους μαζί, ενωμένους και αγαπημένους, να μη ζηλεύει και να μην υποσκάπτει ο ένας τον άλλο (μέχρι και διανομή της περιουσίας μου έκανα με τη σύμφωνη γνώμη όλων, ώστε να μην υπάρξει διαφωνία και διαχωρισμός καρδιών σε περίπτωση απροσδόκητου θανάτου μου). Έχω λοιπόν όλα αυτά τα καλά. Εξωτερικά είμαι μια χαρά και είμαι πολύ ευγνώμων γι' αυτό. Το τι πραγματικά θέλω είναι να συνεχίσουν να υπάρχουν όλα αυτά τα καλά, αλλά χωρίς τόσο μεγάλη προσπάθεια από μέρους μου, γιατί είναι φορές που με καταβάλλει.

Προσπαθώ να τους έχω όλους καλά, για να είμαι κι εγώ καλά. Αλλά αυτή η προσπάθεια με εξουθενώνει. Θα ήθελα να είμαι *μέσα μου* καλά. Αυτό είναι το πραγματικό «αγαθό». «Τι θα ωφελήσει τον άνθρωπο», λέει, δεν ξέρω... η Παλαιά, η Καινή Διαθήκη;.. γιατί δεν είμαι θρήσκα... «αν κερδίσει τον κόσμο όλο και χάσει τη ζωή του;» Αυτό ακριβώς... μπορεί να έχω πολλά, οπωσδήποτε αρκετά... γι' αυτό και δεν προσπαθώ να τα αυξήσω, ενώ θα

μπορούσα... έχω τη «μαγιά»... αλλά τι να τα κάνω τα περισσότερα; Θα τα πάρω στην πλάτη καθ' οδόν για τον παράδεισο; Αλλά... το να αναπαυτεί η ψυχή σου... είναι μέγα αγαθό και γι' αυτό πασχίζω όλα μου σχεδόν τα χρόνια. Τώρα, θα μου πεις, γιατί δεν καταφεύγεις στη Θρησκεία; Κατέφυγα και σ' αυτήν, με υπέροχα αποτελέσματα, αλλά... γιατί δε συνέχισα... ίσως μια άλλη φορά να έρθει η κουβέντα και να τα πούμε.

Για να συνοψίσω λοιπόν... το τι πραγματικά θέλω είναι... να έχω όλα αυτά τα καλά, που ήδη έχω, αλλά να κατακτήσω και το υπέρτατο αγαθό της εσωτερικής γαλήνης. Αυτό ήταν το αιτούμενό μου και όταν έκαμνα τις διάφορες ψυχοθεραπείες, δραματοθεραπείες, «αστερισμούς» και ό,τι άλλο νόμιζα ότι θα με βοηθούσε.

- Πώς το good, καλός, βολικός, σχετίζεται με σένα, όταν ήσουν τριάντα δύο χρονών;
- Εκείνη η χρονιά ήταν η χειρότερη της ζωής μου. Μένουμε σ' ένα υπέροχο σπίτι με αυλή και τζάκι, με μια τεράστια λεμονιά να δεσπόζει μπροστά στο παράθυρο της κουζίνας, και να μοσχομυρίζει στην ανθοφορία και την καρποφορία της. Η κουζίνα μ' ένα ωραίο διαχωριστικό χωριζόταν από την πρόχειρη τραπεζαρία, που εγώ είχα μετατρέψει σε καθημερινό καθιστικό, βάζοντας ένα καναπέ και τηλεόραση, για να έχω κοντά μου τα παιδιά κάνοντας τις διάφορες δουλειές. Είχε δύο υπνοδωμάτια, γραφείο με τζάκι, που το χρησιμοποιούσαμε για «καλό» καθιστικό, χολ, σαλόνι, που μάλλον ήταν σε αχρηστία.

Ωραίο σπίτι, ωραία αυλή, βεράντα, καλή σπιτονοικοκυρά, όλα καλά, αλλά... τέσσερα σπίτια πιο κει η διαχωριστική γραμμή, τα βαρέλια, οι αμμόσακοι... «Αλτ! Προς τουρκοκρατούμενη περιοχή»... και οι φωνές των κατακτητών τη νύχτα να στοιχειώνουν τον ύπνο μας, να ξυπνούμε από τα στρατιωτικά παραγγέλματα, τα νταούλια των παρελάσεων, τους πυροβολισμούς ή τους πανηγυρισμούς νωρίς το πρωί.

Συχνά τη νύχτα, όταν ξάπλωνα κοντά στα παιδιά, να τα κοιμίσω με κανένα παραμύθι, με ρωτούσαν, «μάμα, θα 'ρθουν οι Τούρκοι τη νύχτα, να μας πάρουν το σπίτι μας;» «Όχι, αγάπες μου, μας προσέχουν οι στρατιώτες μας... μη φοβάστε, κοιμηθείτε...» Αλλά, τα μάτια τους διερευνούσαν το σκοτάδι, το αυτί τεντωνόταν, η απορία τους σιωπούσε, αλλά έλεγε, «ποιοι ή τι είναι αυτοί οι στρατιώτες, που δεν τους βλέπουμε ούτε τους ακούμε;» Και... όσο και αν δεν ήταν σε θέση να το πουν με λόγια, «είναι πράγματι ικανοί να μας υπερασπισθούν;» Η αλήθεια είναι πως ίδιες θα ήταν και οι δικές μας απορίες, αν δεν ξέραμε πόσο άνισο ήταν το ισοζύγιο (το ανισοζύγιο) δυνάμεων μιας πανίσχυρης δύναμης, που είχε εισβάλει με πλοία και αεροπλάνα σ' ένα ουσιαστικά αφύλακτο νησί.

Εκείνη τη χρονιά, πήγαινα και ερχόμουν στη Λάρνακα – μιάμιση ώρα δρόμο να πάω, μιάμιση να έρθω, να ταΐσω, να φροντίσω τα παιδιά, πολλές φορές νύχτωνε, ώσπου να βρω το χρόνο να κάνω την προετοιμασία για τα μαθήματα της άλλης μέρας, να διορθώσω ή να ετοιμάσω γραπτά, να διορθώσω εκθέσεις... και πάει λέγοντας. Σηκωνόμουν στις πέντε το πρωί και πολλές φορές μ' έπαιρνε ο ύπνος πριν από τα παιδιά. Για να κερδίσω χρόνο, διόρθωνα γραπτά ή διάβαζα στο λεωφορείο, που ήταν μια παλιά σακαράκα, που σε ζάλιζε έτσι κι αλλιώς. Και μέσα σε όλα αυτά εκείνος... χαμένος! Πολλές φορές αναρωτιόμουν, «καλά, πού είναι αυτός ο άνθρωπος;» Δεν υπήρχαν τότε τα κινητά, ώστε να μπορεί να παίρνει ή να τον παίρνω

οποιαδήποτε στιγμή. Κάθε τόσο εμφανιζόταν στο σπίτι, για να μου πει, «ξέρεις... ήμουν στο τυπογραφείο και τώρα θα πάω στην εφημερίδα...» Το είχε μάθει και η Φαίδρα μου και έλεγε... στην εφημερίδα. Ήταν η χρονιά που είχε μάθει να μιλά. Να κάμνει προτασούλες. Η πρώτη της πρόταση ήταν, «σήμερα... (αργά αργά) είναι... Ντεπτέρα...» και η δεύτερη, ένα πρωί στις πέντε, που ξύπνησε την ώρα που ετοιμαζόμουν για το σχολείο, κάθισε οκλαδόν στο κρεβάτι μου, όπου είχε σκαφαλώσει πλάι στον πατέρα της και είπε, κοιτάζοντάς με καλά καλά, «είναι όμοφη η μάμα μου!»

Επί πλέον εκείνη τη χρονιά είχε έρθει από την Αθήνα μια φίλη σκηνοθέτιδα, που είχε φήμη για τη «φεμινιστική» της συμπεριφορά και καθόταν σχετικά κοντά στην περιοχή, οπότε κάμναμε παρέα. Τρόμαζε τους άντρες, που διηγούντουσαν διάφορες ιστορίες, συχνά υπερβολικές, κάποτε φανταστικές, αλλά πάντα κατά τη δική τους αντίληψη μειωτικές και πάντα με σκοπό να διασύρουν εκείνην, ώστε να δικαιωθούν οι ίδιοι. Ο «συχωρεμένος» μου δεν τη συμπαθούσε καθόλου, αλλά δε θα παραδεχόταν κιόλας ότι τη φοβόταν. Όπως για πολλές φεμινίστριες είχε κυκλοφορήσει και ο ψίθυρος ότι ήταν λεσβία, οπότε η απέχθεια μεγάλωνε.

Στην αρχή τη δέχτηκε χωρίς φανερό πρόβλημα, κάποια στιγμή όμως και για λόγο που δεν ξέρω μέχρι σήμερα – ή μάλλον... ναι... έλεγε ότι με επηρεάζει – άρχισε να αντιδρά και να μη μου επιτρέπει να τη βλέπω. Μια φορά μάλιστα, που μπήκα στο αυτοκίνητο, για να πάω να τη βρω, άνοιξε την πόρτα του συνοδηγού, ενώ είχα ξεκινήσει, και παρά λίγο να τον παρασύρω. Κάποια στιγμή μάλιστα μου έθεσε και το μεγαλειώδες δίλημμα, «ή τη Θέκλα ή... εμένα.» Ε, δε γινόταν να απαντήσω διαφορετικά! «Αν βάζεις τη σχέση μου μαζί σου στην ίδια μοίρα με τη σχέση μου με τη Θέκλα... ε, τότε... τη Θέκλα!» Κόκαλο ο καλός σου. Του είχα αφαιρέσει κάθε όπλο.

Η γειτονιά απομονωμένη, τα παιδιά μικρά, ο κόσμος φοβόταν να ξεμυτίσει από το σπίτι του κι εγώ, μόνη σ' αυτό το αγριευτικό περιβάλλον, έφτασα να αναρωτιέμαι τι με κρατούσε μαζί του. Όμως έμενα, γιατί έπρεπε, λέει, να είμαι καλή σύζυγος. Να σώσω το γάμο μου. Γιατί από τη γυναίκα, έλεγε η αγωγή μου, εξαρτάται αν θα σωθεί ο γάμος.

Κόντεψε να τρελαθώ. Τότε ήταν που άρχισα να γράφω τις σκέψεις και τα συναισθήματά μου, σε μια προσπάθεια να επικοινωνήσω με τον εαυτό μου, αφού δεν μπορούσα να επικοινωνήσω μαζί του. Αργότερα αυτές οι σημειώσεις έγιναν το πρώτο μου βιβλίο.

- Ποιο ήταν το αίσθημα ή τα αισθήματα που σχετίζονται με αυτή την εμπειρία;
- Ένα αίσθημα πίκρας και μοναξιάς. «Καλά, πού είναι αυτός ο άνθρωπος; Γιατί δεν είναι κοντά μου, πλάι μου; Αν έρθουν οι Τούρκοι (τότε ακόμα – μόλις πέντε χρόνια μετά τον πόλεμο – ο κίνδυνος αυτός ήταν διαρκώς αναμενόμενος μέσα μας), τι θα κάνω εγώ με δυο παιδιά και χωρίς αυτοκίνητο; (Επαιρνε το αυτοκίνητο και έφευγε. Χασιμιός!»)
- Τι είναι αυτό, που γνωρίζεις σήμερα, αλλά δεν το ήξερες τότε, που θα σε βοηθούσε να κάνεις μεγάλη πρόοδο στο πώς θα αντιδρούσες και πώς θα ανταποκρινόσουν σε αυτή την εμπειρία;
- Δεν ξέρω... δεν ξέρω... ξέρω μόνο ότι εγώ χανόμουν... χανόμουν. Είχα πια απομονωθεί, σχεδόν δε μιλούσα... και τότε μόνο κατάλαβε ότι κάτι συμβαίνει και κάποια στιγμή με ρώτησε, με ενδιαφέρον αυτή τη φορά, «τι συμβαίνει, ρε Αννούλα;», για πρώτη, τελευταία και μοναδική φορά στην κοινή μας ζωή. Και ευτυχώς, του το οφείλω και πρέπει να το πω, αυτό το για πρώτη και μοναδική

φορά ειλικρινές ενδιαφέρον του με συνέφερε. Γιατί μου έδωσε τη δυνατότητα να του μιλήσω. Να επικοινωνήσω μαζί του ειλικρινά για πρώτη φορά. Τότε σκέφτηκα, «αφού μπορώ να επικοινωνήσω μ' έναν άνθρωπο, άρα μπορώ και με άλλους». Αυτό στάθηκε η σωτηρία μου. Όπως η έλλειψη επικοινωνίας με τον άνθρωπο, με τον οποίο θα έπρεπε και προσδοκούσα κατ' εξοχή να επικοινωνώ, με είχε οδηγήσει σ' αυτή την απόσυρση και την απομόνωση.

- Τι σημαίνει για σένα parted;
- Για μένα σημαίνει «αυτός που *συμμετείχε* σε μια σχέση, που *είχε μια σχέση*».
- Πώς το parted σχετίζεται με το τι πραγματικά θέλεις στη ζωή σου;
- Θέλω μια πραγματική, μια ολοκληρωμένη σχέση. Μ' έναν άνθρωπο, που να χαίρομαι και να χαίρεται να είμαι μαζί του και να είναι μαζί μου. Που να μπορώ να μοιράζομαι σκέψεις, συναισθήματα, αλλά και πρακτικές. Να πάμε ένα ταξίδι, να κάνουμε μια έξοδο, να δούμε θέατρο, σινεμά, μια συναυλία, ένα κονσέρτο...
- Ποια είναι η εξάρτησή σου, η παθολογική σου πεποίθηση;
- Θέλω να είμαι ολόκληρη, όχι κομματισμένη. Να κάνω ένα σύνολο τα κομμάτια μου, όχι να είμαι αποχωρισμένη. Ο πρώτος τίτλος που είχα σκεφτεί γι' αυτό το πρώτο μου βιβλίο ήταν «κομμάτια κι αποσπάσματα». Μετά όμως είδα μια μικρή είδηση στην εφημερίδα με τίτλο «το φως που σκοτώνει τα πουλιά». Μιλούσε για ένα εργοστάσιο στη Γερμανία, που ήταν περιφραγμένο από ηλεκτροφόρα σύρματα και είχε δυνατούς προβολείς ολόγυρα. Οπότε τα αποδημητικά πουλιά, επιστρέφοντας στην πατρίδα τους, έπεφταν τυφλωμένα από τους προβολείς πάνω στα ηλεκτροφόρα σύρματα και... δε γύριζαν ποτέ στην πατρίδα. Μου άρεσε ο τίτλος και με λύπησε το περιεχόμενο της είδησης. Ταίριαζε πολύ με ό,τι μου συνέβαινε. Ο ψυχίατρος, αυτός που υποτίθεται θα μου 'δινε το φως, με τύφλωνε, με οδηγούσε ακάθεκτα στην τρέλα. (Τώρα που γράφω, μπορώ επίσης να προσθέσω, «κι έτσι δε θα γύριζα ποτέ στην πατρίδα, στην πηγή, όποια κι αν είναι η πατρίδα, η πηγή, το ζητούμενο του κάθε ανθρώπου.»)
- Πώς το parted, αποχωρισμένος, σχετίζεται με μια εμπειρία που είχες, όταν ήσουν τεσσάρων χρονών;
- Άντε πάλι αυτό το «τεσσάρων χρονών»! Αφού σου είπα, τίποτα δε μου 'ρχεται για τεσσάρων χρονών. Τώρα, για πέντε... για έξι... ή τριών ή δύο, δυόμισι... σου είπα. Να πω για τα τεσσεράμισι - πέντε μου, που με έπαιρνε ο αδελφός μου στο νηπιαγωγείο; Με κάθιζε στο σβέρκο του και χοροπηδώντας και πειράζοντάς με μέ πήγαινε στο νηπιαγωγείο. Εγώ δεν ήθελα να πηγαίνω, διαμαρτυρόμουν, έκλαιγα, έσκουζα, τον χτυπούσα στο κεφάλι, απ' όπου προσπαθούσα παράλληλα να κρατηθώ, για να μην πέσω, του τραβούσα τα μαλλιά, αλλά στο τέλος δεν τη γλίτωνα. Με άφηνε και έφευγε. Δεν ήθελα να πηγαίνω, γιατί είχε δυο δίδυμες αδελφές, που με πείραζαν όλη την ώρα, μου τραβούσαν τα μαλλιά, με ενοχλούσαν...
- Ποιο ήταν το συναίσθημα ή τα συναισθήματα, που σχετίζονται με αυτή την εμπειρία;
- Δεν ήθελα να πηγαίνω, αλλά δεν ήταν και άσχημα... ξέρεις... πάντα κάτι μπορεί να πάρεις από κάθε εμπειρία. Η πιο ωραία σκηνή που θυμάμαι από κείνο το νηπιαγωγείο, που υπάρχει ακόμα και λειτουργεί στην Ξάνθη ήταν όταν έκοψαν ένα πανύψηλο κυπαρίσσι, χαμηλά κοντά στη ρίζα και μετά το τράβηξαν με τα σχοινιά που το είχαν δέσει και το έφεραν σιγά σιγά ν'

- ακουμπήσει τη γη. Ήταν πολύ θεαματικό να βλέπεις αυτό το αγέρωχο δέντρο να γέρνει αργά αργά και μετά, μ' ένα δυνατό κρακ, να ξαπλώνεται στη γη.
- Μπορείς να διακρίνεις ότι αυτά τα συναισθήματα ήταν τα ίδια όταν ήσουν τριάντα δύο χρονών και όταν ήσουν τεσσεράμισι-πέντε;
 - Μπα, δε θα έλεγα... Στα τριάντα δύο μου ήταν η χειρότερη εμπειρία της ζωής μου. Αφού ένιωθα ότι είχα γίνει μια εύπλαστη, παχύρρευστη μάζα, κάτι σαν το μαζούτ, που κυλούσε αργά αργά προς την τρέλα. Ένιωθα ότι μια πόρτα με χώριζε από την τρέλα και ότι ο ψυχίατρος με έσπρωχνε σιγά σιγά προς τα εκεί. Ότι η παχύρρευστη αυτή μάζα που είχα γίνει, εισχωρούσε κάτω από την πόρτα σ' αυτή τη σκοτεινή άβυσσο, που ήταν η τρέλα. Ευτυχώς έμεινα εδώθε της πόρτας... Ε, στο νηπιαγωγείο... καμιά σύγκριση. Καλά, δεν ήθελα να κοιμάμαι το μεσημέρι... αλλά χάζευα. Όχι καμιά ιδιαίτερη θέα, αλλά... όχι, όχι, καμιά σύγκριση.
 - Με τη σημερινή σοφία που έχεις, τι θα έλεγες στον εαυτό σου στην ηλικία των τεσσάρων – πέντε, που θα άλλαζε πολύ την πορεία των πραγμάτων;
 - Μμμμ!.. δεν ξέρω... μπορεί να έλεγα στον αδελφό μου, για ποιο λόγο δεν ήθελα να πηγαίνω στο νηπιαγωγείο... Μπορεί να έλεγα στις αδελφές να μη με πειράζουν, αν και νομίζω ότι το έκανα, αλλά είχε το αντίθετο αποτέλεσμα.
 - Τι σημαίνει για σένα indexed;
 - Καταχωρισμένος. Το να ανήκεις σε ένα κατάλογο περιεχομένων, βιβλίων που χρησιμοποιήθηκαν, για να γραφτεί ένα άλλο βιβλίο...
 - Τι συμβαίνει σήμερα στη ζωή σου, που να έχει σχέση με αυτή τη λέξη.
 - Νομίζω πως... αντίθετα με τη λέξη, εγώ δεν ανήκω πουθενά. Ούτε σε κόμμα ούτε σε ένα κοινωνικό σύνολο, μια ομάδα ή ακόμα... σε μια κατηγορία ανθρώπων.
 - Αντιλαμβάνεσαι ότι αυτά τα συναισθήματα είναι τα ίδια, όταν ήσουν τριάντα δύο και όταν ήσουν τεσσεράμισι – πέντε χρονών;
 - Ω, ναι! Πολύ καθαρά. Παρόλο που στο νηπιαγωγείο τα συναισθήματα δεν ήταν τόσο δυνατά ούτε τα αντιλαμβανόμουν τότε τόσο καθαρά, ωστόσο, ναι, ένιωθα και τότε ότι δεν ανήκα, ότι δεν ήθελα να ανήκω, αλλά και στα τριάντα δύο μου, παρ' όλο που ανήκα σ' ένα γάμο, δεν ανήκα σε μια σχέση. Ίσως τώρα εξηγείται το parted. Εγώ νόμιζα ότι ήμουν μέρος αυτής της σχέσης, αλλά ήμουν ήδη αποχωρισμένη. Όχι εγώ... εκείνος. Αφού δεν ήταν πουθενά. Ίσως γι' αυτό, για μένα parted σημαίνει αυτός που σχετίζεται, που είναι μέλος μιας σχέσης και δυσκολεύτηκε τόσο να δεχτώ την πραγματική σημασία της λέξης...
 - Ποια είναι η παγίδα που πρέπει να αποφεύγεις, ώστε να διατηρείς τον έλεγχο στη ζωή σου;
 - Θέλω να βρω τη θέση μου μέσα μου. Να μπω στον κατάλογο, να καταχωριστώ. Εξωτερικά είμαι πολύ καλά. Μπορεί κανείς – ακόμα κι εγώ – θαυμάσια να με περιγράψει. Είμαι μια γυναίκα, που έκανα μια καριέρα, ήμουν μια πετυχημένη καθηγήτρια, έκανα ένα γάμο, δύο παιδιά θαυμάσια, που όλοι έχουν να λένε για την καλοσύνη και τη γλύκα τους. Έχω τρία εγγόνια πανέμορφα, ένα σπίτι... άντε ας μην αρχίσω να τα ξαναλέω απ' την αρχή. Μέσα μου όμως, δεν ξέρω πού ανήκω. Ωραία... ανήκω στην Κύπρο. Αυτό το έχω αποφασίσει από καιρό. Από τη στιγμή που, μετά τον πόλεμο, δεν έφυγα να πάω στην Ελλάδα, είπα, «εντάξει εδώ ανήκω και εδώ οφείλω να ζω, δηλαδή να προσαρμοστώ. Όμως αυτό δεν ήταν κάτι εύκολο. Οι άνθρωποι τότε ήταν θαυμαστά καλοί. Ο καιρός θαυμάσιος, η θεία και η αδελφή του

«συχωρεμένου» μου, όπως και όλοι οι συγγενείς του με είχαν δεχτεί πολύ καλά. Όμως πάντα κάτι έλειπε. Η διαφορά νοοτροπίας. Έκανα μεγάλη προσπάθεια, «κυπριοποιήθηκα» συνειδητά, αλλά ο άλλος «συχωρεμένος» μου, ο γιατρός Μικελλίδης, στο παράπονό μου ότι νιώθω ξένη εδώ, μου έλεγε ανυπόμονα, «πάρ' το απόφαση. Θα είσαι ξένη μέχρι τρίτης γενεάς». Ευτυχώς τα παιδιά μου δεν είναι.

- Ποιο είναι το ηθικό δίδαγμα, που βγαίνει από όλα αυτά;
 - Ίσως... ότι... δεν πρέπει... δε χρειάζεται να ανήκω; Ή μήπως αυτό είναι η παθολογική μου πεποίθηση; Μήπως... η παθολογική μου πεποίθηση είναι ότι πρέπει να ανήκω; Αλλά... αφού δεν ανήκα στην αγκαλιά της μάνας... ούτε όμως και σε κείνην την αγκαλιά, που δεν ήταν καν αγκαλιά... που ήταν δυο χέρια που με έπιαναν σηκωτή, αλλά δε μα κρατούσαν ζεστά... πώς θα μπορούσα να ανήκω οπουδήποτε;
- Τώρα... βλέπω... γιατί έχω αυτή τη σχέση, γιατί με *βολείει* αυτή η σχέση. Έχω... και δεν έχω... δεν ανήκω, γιατί δε θέλω να ανήκω... από την αρχή είπα ότι εγώ δε θα μπω μέσα στη οικογένεια. Και με βόλεψε ότι κι εκείνος δεν πρόκειται να φύγει από την οικογένεια. Είναι περιχαρακωμένος και εγώ... ασφαλής. Δεν πρόκειται να διαταραχθεί η... ισορροπία μου! (Ξαφνικά, σαν έκλαμψη, μου ήρθε η σκέψη, «και γιατί όχι; Γιατί εκείνη η γυναίκα ναι, και εγώ όχι;» Θα μπορούσα να τον διεκδικήσω! Υπήρχε και αυτό σαν δυνατότητα. Γιατί δεν το είχα σκεφτεί ποτέ μέχρι τώρα; Ναι, το είχα αποδιώξει, το είχα απωθήσει από την αρχή, αλλά γιατί; Γιατί είχα μάθει να βάζω σε δεύτερη μοίρα τον εαυτό μου, είχα μάθει να παίρνω, χωρίς να παίρνω. Αγκάλιαζα – σφιχτά, απελπισμένα – τη μητέρα μου, νομίζοντας ότι έτσι θα τη γλίτωνα από τα χέρια των αστυνομικών, όπως τη γλίτωνα από το ξύλο του πατέρα μου. Αλλά αυτό, εδώ δεν είχε αποτέλεσμα. Την αγκάλιαζα, νομίζοντας ότι θα έπαιρνα πίσω την αγκαλιά που είχα δώσει. Αλλά... η μάνα μου έφευγε, παρ' όλα αυτά! Δεν έμενε εκεί, κοντά μου. Κι εγώ δεν είχα μιαν άλλη εναλλακτική αγκαλιά, που θα αντικαθιστούσε αυτήν της μάνας. Έτσι, δεν μπόρεσα να «εκτιμήσω» την αγκαλιά της γιαγιάς. Να εκτιμήσω αυτό που είχα. Αφού δεν είχα πάρει την αγκαλιά από τη μάνα μου, πώς θα μπορούσα να δεχτώ οποιαδήποτε άλλη αγκαλιά; Πώς θα μπορούσα να δεχτώ οτιδήποτε; Έτσι, δεν έμαθα να παίρνω, αλλά και δίνοντας... τι κάνω; Δίνω... για να αφήνω πάντα μια απόσταση ανάμεσα σε μένα και τον άλλο άνθρωπο... μια απόσταση... να... τόση δα, όση και το πεζουλάκι στο παράθυρο του απέναντι σπιτιού, αλλά ικανή να κρατήσει μακριά, να μην επιτρέψει την ένωση, το να ανήκω, το να γίνω ένα με τον άλλο άνθρωπο!)
- Μένω έκθαμβη από τις ανακαλύψεις μου. Τόσα χρόνια ψυχοθεραπείας... ούτε κατά διάνοια είχα προσεγγίσει τέτοιες ερμηνείες, τέτοιες αποκαλύψεις!
- Δεν ξέρω πώς τα έχω πει στη Βερόνικα, αλλά συνοψίζω, για να καταλάβω καλύτερα το τι έχω κάνει όλα αυτά τα χρόνια. Δίνω, άρα αυτό με κρατά αποχωρισμένη από τους άλλους, δίνω = δεν είμαι σαν τους άλλους. Κατ' ακολουθία... δε με καταλαβαίνει κανείς, δε με καταλαβαίνει κάποιος να με αγκαλιάσει. Κι όμως αυτό είναι που ζητώ. Δίνω, για να πάρω την αγάπη τους, την αγκαλιά τους, την αγκαλιά της μάνας μου, που ήθελα να μου επιστραφεί. Αλλά... τώρα δίνω... για να κρατήσω τους άλλους μακριά και μένουν μακριά, όπως τότε, στα δύο μου, που με παίρναν από την αγκαλιά της μάνας μου κι εκείνη έφευγε μακριά. Αυτό μού γέννησε την ανάγκη – την παθολογική

πεποίθηση ότι πρέπει να ολοκληρωθώ, ότι πρέπει είμαι ολόκληρη, όχι αποχωρισμένη, όχι κομματιασμένη...

Έτσι... μόλις νιώσω ότι κάποιος... κάτι χρειάζεται... δίνω, γιατί νομίζω ότι θα με αγκαλιάζουν, ότι θα πάρω εκτίμηση και όταν το εκτιμήσουν, δίνω περισσότερα. Όταν όμως είμαι θλιμμένη... διαχωρίζω τον εαυτό μου. «Γιατί πρέπει να δώσω;» Οι άνθρωποι συνήθως δε νιώθουν ότι πρέπει να δώσουν με τη σειρά τους ή νιώθουν μεγάλη υποχρέωση και δίνουν περισσότερα. Εγώ όμως θέλω μια ισορροπία. Ούτε να δίνω ούτε να μου δίνουν περισσότερα. Θυμάμαι πόσο άβολα ένιωθα τον καιρό της φτώχειας μου, όταν βγαίναμε με τη Βάσω. Γυναίκα επιχειρηματίας, που εκείνο το διάστημα οι δουλειές της πήγαιναν καλά. Είχε μια απλοχεριά, που κάποτε με στενοχωρούσε, γιατί δεν ήμουν σε θέση να την ανταποδώσω. Τώρα, βλέπω αυτό να συμβαίνει αντίστροφα με μένα και με κάποιους άλλους, που προσπαθούν να μου κάνουν οικονομία. Δε χρειάζεται! Ξέρω πότε και πού να κάνω οικονομία. Στο κάτω κάτω, αν θέλω κάμνω...

Τελικά... ίσως... αυτό που χρειάζεται... που πρέπει να κάνω... είναι να μην περιμένω την αγκαλιά από τους άλλους. Ίσως μπορώ... να «αγκαλιάσω» τον εαυτό μου και να μην περιμένω από κανέναν άλλον, ο οποίος στο κάτω κάτω της γραφής, μπορεί να μην μπορεί να δώσει αυτή την αγκαλιά. Πόσοι και πόσοι άνθρωποι είναι... τραγικά ανίκανοι να δώσουν αγκαλιά, να δώσουν κάτι από τον εαυτό τους, να δώσουν και να πάρουν αγάπη...

Τώρα μου 'ρχεται ένα από τα σλόγκαν που έλεγε ο συχωρεμένος μου. «Ουκ αν λάβοις παρά του μη έχοντος!» Του άρεσε πολύ να το λέει – γελώντας μάλιστα – και κάποτε και χωρίς να ταιριάζει στην περίπτωση. Αλλά ήξερε ένα σλόγκαν σοφό, να μην το κοτσάρисκε να δείξει πρόσωπο, έστω κι αν δεν ταίριαζε! Μόνο που εγώ τότε δεν το έπαιρνα τοις μετρητοίς, αντίθετα μάλιστα το έβαζα στην πάντα. Άργησα πολύ να καταλάβω το πραγματικό του υπόβαθρο...

Άρα... μην περιμένεις από τους άλλους! Έχεις τον εαυτό σου. Μ' αυτόν να πορευτείς. Και δε θα πεθάνεις χωρίς τους άλλους, όπως δεν πέθανες χωρίς τη μάνα σου, όπως δεν πέθανα χωρίς το σύζυγό μου.

Αχ, Βερόνικα! Ήταν τραγικό. Ενώ είχα κάτι χρόνια χωρισμένη, όταν θα έβγαινε το διαζύγιο, νόμιζα ότι θα πεθάνω. Ότι τελειώνει η ζωή μου! Και μετά είπα στον εαυτό μου, «καλά, γιατί κάνεις έτσι; Ζεις μόνη σου εδώ και τέσσερα χρόνια!» Αλλά και όταν ήμουν μαζί του, σύζυγο είχα και άντρα στο πλευρό μου δεν είχα. Να με κεντρίσει ήξερε. Να με πικράνει ήξερε. Να με δηλητηριάσει ήξερε. Να σταθεί στο πλάι μου σαν άντρας δεν ήξερε. Άρα, γιατί τον είχα παντρευτεί;

- Παντρεύτηκες το dragon σου. Ήταν ο ιδανικός άντρας, για να αναπαράγει την έλλειψή σου. Και για να αναπαράγεις εσύ το addiction σου. Αυτό που σου προκαλούσε το άγχος.
- Πράγματι!

Δε θυμάμαι πια τι άλλο έχουμε πει με τη Βερόνικα σε κείνη τη συνάντηση. Όμως τόσες αποκαλύψεις μέσα σε μια μόνο συνάντηση... Ω! έχω ανάγκη να προσφέρω κάτι στον εαυτό μου. Σήμερα τον ταλαιπώρησα πολύ. Θα πάω σε ένα εστιατόριο να φάω. Διαλέγω ένα που έχει τραπεζάκια έξω. Ο καιρός είναι καλός, δεν έχει ακόμα αρχίσει να καίει ο ήλιος... και η κουζίνα του είναι ελληνική. Είμαι χαρούμενη και κουρασμένη. Πιάνω κουβέντα με το σερβιτόρο. «Το ψωμί σας είναι υπέροχο! Και τα

φαγητά... όλα πολύ ωραία.» Τρώω μια φέτα με το φαγητό και παίρνω τις υπόλοιπες τρεις μαζί μου. Θα ξανάρθω με φίλες. Μου άρεσε.

Επιστρέφω στο σπίτι. Μπαίνω στο κρεβάτι. Στα σκοτεινά βλέπω διαρκώς τη σκηνή να επαναλαμβάνεται. Δυο χέρια με παίρνουν από την αγκαλιά της μάνας μου και με δίνουν σε δυο... άλλα χέρια... Δυο χέρια με παίρνουν από την αγκαλιά της μάνας μου και με δίνουν σε δυο... άλλα χέρια... Δυο χέρια με παίρνουν από την αγκαλιά της μάνας μου και με δίνουν σε δυο... άλλα χέρια...

Ξανά και ξανά και ξανά... αμέτρητες φορές, η μια σκηνή κοντά στην άλλη, ίδια και απaráλλαχτη, ίδια και απaráλλαχτη, κομμένη πάντα στο ίδιο σημείο.

Την άλλη μέρα τη λέω στο Μιχάλη. Μαζί με μια σύνοψη των ανακαλύψεών μου. «Καλά, σκέφτηκες πώς ένιωθε εκείνη η μάνα, που ήταν υποχρεωμένη να αποχωριστεί το παιδί της;» «Όχι, δεν το σκέφτηκα.» Ήξερα όμως πώς ένιωθε από τα γράμματα που μας έστειλε, όπου μας έλεγε πώς μιλούσε με τα πουλιά που ερχόντουσαν στο παράθυρό της και έλεγε πως ήταν τα παιδιά της και τους έλεγε να πάνε χαιρετίσματα στα παιδιά της... στη Γιαννούλα της και στο Γιώργο της και στην Τασί της...

«Ε, όχι! Να το σκεφτείς. Σκέφτηκες τι σημαίνει για μια μάνα να της παίρνουν το παιδί, να την παίρνουν μακριά από το παιδί της, μακριά από τα παιδιά της;» «Όχι! Εγώ τώρα έχω ανάγκη να σκεφτώ και να εμπεδώσω αυτό. Δυο χέρια παίρνουν... δυο χέρια δίνουν...» «Καλά, αλλά να το σκεφτείς.» Φεύγει στενοχωρημένος. Αλλά εγώ... δεν είμαι ακόμα σε θέση να δω την πλευρά του άλλου. Πρέπει να εμπεδώσω... να χωνέψω, να μασήσω, να πιπιλήσω. Δεν ξέρω τι άλλο... αλλά... για μια μέρα ακόμη η σκηνή θα επαναλαμβάνεται μέσα στα μάτια μου και θα την πω ακόμη μερικές φορές σε φίλους που νομίζω ότι μπορούν να με καταλάβουν. Αλλά πιο πολύ θέλω να μοιραστώ. Αυτές τις συγκλονιστικές ανακαλύψεις – αποκαλύψεις και να παροτρύνω έμμεσα και άλλους να το κάνουν αυτό.

Είναι τόσο θαυμάσιο να βουτάς στα βαθιά νερά της εσωτερικής σου λίμνης!